

Tôi là vô s n

Khi v đây, tôi đ đ nh s tìm m t vi c gì ki m s ng qua ngày. Nh ng m i chuy n không đ . Cái xã nghèo đ n thê l ng, th mà l i mang tên Phú Th nh. Nghèo đ n m c con chó đói n m dài mồm ngoài hiên cũng bi ng s a khi có ng i đi qua. Đàn ông trai tráng không có vi c, lêu bêu đ u thôn cu i xóm. Thì gi th a m a, t năm t ba tán g u. Cu i cùng vết túi chung ti n mua vài x r u, nhâm nhi cho quên đ i là b kh .

Tôi l n l ng m t s ti n nh làm k sinh nhai. S ti n s t m đ n qua nh ng cu c r u, mà vi c làm ch ng th y đâu. Bù l i, tôi có thêm nhi u ng i b n m i.

Nhà Tám N a có gi . Tr c m y ngày, ông đã m i nh ng ng i có m t trên chi u r u. Tôi cũng đ c m i. Anh em b o, Tám N a kh i lo ph n r u. M i ng i s đóng góp, b o đ m u ng m t ngh . V ph n th c ăn, Tám N a cho v t con heo còi làm th t, c t c thêm vài con v t đ t. Xã nghèo, có ng i dám ch i th là ch i ngon. B a gi xem ra r t linh đình. Khách đ c m i ăn gi cũng r t ph n kh i. Th i bu i khó khăn, ng i ta th ng trông vào mi ng ăn. Có r u th t là có ru i nh ng vo ve. Tôi là m t trong nh ng con ru i bay l n trên nh ng đĩa th c ăn.

Nhà ch t, Tám N a che cái chái ngoài sân, đ t thêm bàn. Cánh đàn bà ng i trong nhà. Cánh đàn ông ng i ngoài sân. M i ng i h h ăn u ng. Hai bàn ngoài cùng, dành đ i công an, và

nhân viên chính quy n xã. Tám N a nói, đó là th t c không th thi u. Quy t đông ng i, ph i có th n ch ng giám m i yên. Tôi nghĩ, th i đ n m t, ng i ta s ng b ng m t, không b ng lòng. K có quy n thì t p thói l u mạnh, bóc l t. Ng i y u th thì h c ch c đ i trá. Con ng i s ng v i nhau mà nh ch i trò cút b t. ở đâu cũng có ti ng reo hò m ng r , l n ti ng kêu la th ng th t. Xã h i v a là ph ng tu ng, v a là đ a ng c.

Đang ăn, bí th xã nói: “Nghe báo cáo có ng i l m i vào xã ta, tôi ch a bi t m t.”

M i ng i ngó vào tôi.

Tám N a kéo tôi qua bàn bí th , gi i thi u: “Chú em đây tên là Lâm, đã trình di n bên phòng công an khi m i v xã.”

Bí th nói: “M i ng i.”

Tôi nói: “Tôi đang ng i bàn bên kia.”

“Thì ng i xu ng đây nói chuy n đã. Anh v n kh e ch ?”

“Vâng, tôi v n kh e.”

“Nhi u ng i c i t o v g y r c đi. Anh th là còn khá.”

“Vâng, tôi còn khá.”

“Anh đang làm gì?”

“Tôi ch a ki m đ c vi c.”

“Ngh nghi p chuyên môn là gì?”

“Th đ ng.”

“Th đ ng là th gì?”

“Đ ng đâu làm đó. Vi c gì cũng làm đ c.”

“T t!” Bí th b ng c c r u c i khả khả đ dãi.

Công an bàn k bên, nói với qua: “Ng y các ông nhi u ma mãnh. G m b m . Sang không ra sang, hèn không ra hèn.”

Tôi nói: “Vô s n đ t khoát là hèn.”

“Anh nói gì th ?”

“Tôi nói tôi hèn.”

“Vô s n ám ch vào ai?”

“Vào thôi. Tôi tráng tay. Tôi là vô sán.”

“Lý luán quàng xiên hay nhá? Khi có đá váy cánh thì làm con ngáo áp. Bá chát hát tay chân thì bián thành con lán.”

Lái công an nhá mát đán mát cánh cáo. Tôi ngái im.

Tám Náa cáu nguy: “Thôi, chào hái thá đá rái. Vá trí cáa chú á đáu thì vá đá.”

Tá bán bóc lát

Báa giá nhà Tám Náa cũng có cái hay cho tôi. Có ngá i lám táng tôi là ká sĩ. Mái đáu, ngá i áy nói ká sĩ thái nay lám nhác nhán hán ngá i xáa. Tôi quay nhìn ngá i váa nói câu đá , và uáng các ráu làm quen. Ngá i áy nói tiáp, láy cái thá c vô hình mà đo cái nhán. Nhán càng giái, giá trá càng cao. Mát ngá i nháa nháa hái men, hái sao thá? Ngá i áy nói, gáp sái lang há báo, cháy là tháng sách. Đem cái lý cáa con ngá i mà tranh bián vái thú đá là rác háa vào thân. Thá c khách án ào nhá giáa chá. Nháng ngá i ngá i nái hai cái bàn ngoài cùng, không nghe nháng gì ngá i áy nói. Thá là trác khi ra vá, tôi quen vái ngá i áy.

Ngá i áy tên Trán Xuân Hánh. Trác kia, ông làm tháy giáo. Sau cuác đái đái, ông xoay qua nghá đáo giáng. Nháng đáa hác trò đát nát cáa ông thái cũ, nhiáu tháng bá hác vô báng làm cách máng. Báy giá, chúng trá vá, ngá i trên đáu thiên há mà chán dân. Cũng may, chúng còn nhá bài đác đác mà ông đã đáy, nên đái vái ông, chúng còn chút e dá đá. Chúng cho ông làm công tác đáy văn hóa bá tác cho cán bá, đá có tiêu chuán gáo. Đái sáng ông, vì thá, cũng đá thá hán nhiáu ngá i khác.

Tôi phá viác vái ông Hánh, năm ngày thì tháo viác. Quá náa tráa, ông Hánh báo tôi xuáng giáng thay ông. Đáy giáng sâu tái u u. Tôi nghe tiáng rán trong lòng đát nhá tiáng gám núi láa. Ngó lên tháy mát khoáng trái tròn láng khuôn mát ông Hánh ngó xuáng.

Tôi s&# h&#i: “Cho tôi lên.”

“Ch&# a làm đ&# c gì, sao đòi lên?” Tiếng ông H&# nh nh&# t&# tr&# i cao v&# ng xu&# ng hang sâu.

“Tôi ng&# p th&# .”

Ông H&# nh nh&# n: “Th&# mà b&# o vi&# c gì cũng làm đ&# c.”

Tôi choàng dây bu&# c ngang nách, hai chân ch&# i vào thành gi&# ng theo th&# bích h&# du t&# ng. Ông H&# nh n&# m đ&# u dây kéo lên. Khi lên m&# t đ&# t, m&# i bi&# t tr&# i v&# n vũ chuy&# n m&# a, r&# n vang s&# m sét.

Tôi nói: “Tim tôi y&# u. Xu&# ng sâu s&# g&# n đ&# a ng&# c. Lên cao s&# đ&# ng tr&# i.”

Ông H&# nh h&# i: “Ch&# nào thích h&# p v&# i mày?”

“L&# ng ch&# ng &# c&#i ng&# i.”

“C&#i ng&# i là đ&# a ng&# c tr&# n gian đ&# y.”

Nói xong, ông H&# nh chu&# n b&# xu&# ng gi&# ng.

Tôi nói: “Thôi đi ông &# i, tr&# i s&# p m&# a. V&# ngh&# .”

Ông Hänh nói: “Làm nhä mày, cá mä cũng không có mà ăn.”

Nói thä, nhäng ông Hänh cũng thu đän đängä.

Trên đäng väng qua nhäng räy mäa. Mäa mäi đät hom, chäa käp lên mäm. Đät cäng chäa äi mät, cä đä lún phún ngoi lên. Ông Hänh chä nhäng cái giäng ông đä đào lúc träc.

Ông nói: “Vùng đät thäp, đào năm bäy thäc là có näc. Vùng cao, phäi đào đän mäi thäc. Giäng sâu hun hút thäy mà ghê. Ngäi chät đäi giäng, linh hän không thoát lên đäc.”

Tôi nói: “Tôi nhäy cäm äm. Xuäng giäng cä rän rän sä mình bä chät luôn ä đäi.”

“Näu chät, tao mäi thäy pháp träc vät linh hän mày lên.”

“Ông tin thä à?”

“Tao không tin, nhäng nhiäu ngäi tin. Cũng nhäng ngäi ta tin räng kä chät trong tù, linh hän không ra khäi cäng. Vì thä phäi làm giäy phóng thích đä giäi thoát linh hän. Tao còn nghe mät chuyän đäng träi. Có ngäi đi tham quan näc ngoài vä kä, tä bän nó bóc ät đän cäng äi đä chät.”

“Chät räi, còn bä bóc ät gì näa?”

“äy väy mà vän nói đäc. Ngäi äy bäo, tä bän Mä bóc ät khiäp hän hät. Nó bät linh hän ngäi chät đäng giä cäa. Linh hän thì vô hình nên không ai nhìn thäy, cä thäy cánh cäa tä đäng mä khäep khi có ngäi ra vô.”

“Chuyện khôi hài. Ai ngu muội gì mà tin là chuyện thật.”

“Nói mãi, cũng có người tin. Nhà chuyện Tăng Sâm đi xa ở bên Tàu đây. Lần đầu có người đến nói với mẹ Tăng Sâm rằng, Tăng Sâm giết người. Bà không tin. Lần thứ hai, cũng có người nói Tăng Sâm giết người. Bà hoài nghi. Lần thứ ba, lại cũng có người nói, Tăng Sâm giết người. Bà sợ hãi, và bỏ chạy.”

Tôi chép miệng: “Khó thật! không biết bao giờ mới thoát khỏi cái họa truyền tụng ngu dân.”

Ông Hoàng hỏi: “Mày nói cái gì?”

Tôi lắc đầu: “Không. Chẳng nói gì.”

Ông Hoàng nói: “Tôi này về sau, mày ở trên kéo đất. Tao xuống giăng. Hai mẹ gặp mày, tao tưởng mày là kẻ sĩ. Gặp gỡ nhau, thấy mày là thằng lằng nhằng.”

Cười to xong rồi

Ngày nào cũng phải ăn, nhà ng đào giăng không phải lúc nào cũng có việc. Đi sang đi đến vào thói.

Ông Hoàng đến tôi đến ban giám hiệu phó trách chương trình lớp đêm, nói ông dạy bổ túc văn hóa cho cán bộ. Ông gọi tôi là thi sĩ, và xin dạy học để có tiêu chuẩn giáo.

Nhà ng khi rồi việc, tôi hay nói chuyện thật vẫn với ông Hoàng. Ông cho tôi là người có kiến thức văn chương. Nhà ng, thật bất ngờ khi tôi được gọi là thi sĩ. Tang bốc lăm, chẳng làm việc.

Ng i đàn ông ng i sau chi c bàn, môi thâm, m t s t, tóc h t cua, trông không có v gì là mô ph m. Ông H nh cho bi t tr c, đây là cán b ch đ o. Ông ta kéo tr g ng kính, gi ng m t nhìn tôi nh quan sát m t hi n t ng l .

“Thi sĩ à?”

Tôi nói: “Ông H nh nói quá l i. Tôi ch có chút ch nghĩa đ c sách thánh hi n.”

Ông H nh nói: “Không nên khiêm t n quá. Thành th t v i nhau là h n.”

Cán b nói ch m rãi r ràng, nh n m nh t ng ti ng: “Cán b h c b túc văn hóa, không c n h c làm th . Ch c n bi t b n phép tính c ng tr nhân chia, đ c thông công văn ch th , và bi t ký tên là đ làm vi c. Trong quá trình làm vi c s b t ra th . Anh đ ng ý không nào?”

“Vâng, tôi đ ng ý. Nh ng tôi không xin d y làm th .”

“Ch d y v gì?”

“V gì cũng đ c, ngoài chuy n d y làm th .”

Cán b chìa bao thu c m i ông H nh và tôi.

Tr m ngâm m t lúc, ông nói: “Chúng tôi đang c n giáo viên, nh ng mu n nh n anh vào ph i xét qua lý l ch. Anh v làm b n t khai kèm theo hai ng i ch ng, r i mang t i đây. Chúng tôi s h p y ban c u xét. M t mình tôi không quy t đ nh đ c.”

“Vâng, tôi s vi t b n t khai.”

Tiêu chu n m i ba ký g o hàng tháng, l p ló m t t ng lai g n. Tình hình có v l c quan. Tôi m m c i ngó ông H nh, lòng đ y ph n kh i.

Cán b h i, sau khi phà m t h i thu c: “Tr c kia, anh làm gì nh ?”

Tôi nói: “Làm lính.”

“B đ i h ? Đ n v nào? Tôi cũng là b đ i ph c viên đây.”

“Tôi lính Vi t Nam C ng Hòa.”

Cán b ch m t i, s ng s t: “Th à? Sao không đi c i t o?”

“Tôi c i t o xong r i.”

Cán b th t v ng ng a ng i ra l ng gh : “Anh kh i c n đ n đây n p b n t khai. Chúng tôi không nh n đâu.”

Tôi c v t vát: “Tôi nghĩ c i t o xong là t y nã xong, có th góp ph n xây d ng xã h i m i.”

Cán b l c đ u: “C i t o là hình th c tr ng ph t thôi. Đ u các anh đóng băng, t y nã th nào đ c!”

Qu c t c

Th y tôi cũng là th ng ăn t c nói phét, ông H nh không còn cho tôi là k sĩ n a. Ông nói tôi là ng i có tài, nh ng tài năng l n quá, không có ch dùng. Ông nói v i m i ng i nh th . Nói t i nói lui mãi, tôi cũng tin mình có tài th t, dù lúc nh th y giáo x p tôi vào lo i h c trò đ n.

M t l n trên chi u r u, ông H nh th c m c: “Ch a bao gi xã h i ta có nhi u ng i u ng r u nh bây gi . Không bi t t i sao?”

Anh em ngó vào ng i có tài năng l n không có ch dùng.

Tôi lên gân gi i thích: “Xã h i r i r m lung tung xèng. T ng lai m m t. Con ng i hoang mang m t h ng đi t i, nên l y r u tr n an tinh th n. Các ông ngày ngày cu c đ t, ngó t i ngó lui cũng không ra kh i m y cái b ru ng. Đ i nh th thì bao gi ngóc đ u lên đ c? Đó là nói ng i có ru ng. Ng i không ru ng, đ t đâu mà cu c? Nh ông H nh v i tôi chuyên ngh đào gi ng, năm thì m i h a m i có vi c. Xu ng đáy gi ng mà tìm t ng lai, có ngày cũng g p Hà Bá. M t đ t đã đ y nh ng gi ng sâu h th m, đi lo ng qu ng d b sa chân xu ng âm ph . Chi b ng c n nh n ch th i. Th i c ch a t i, l y r u gi i khuây.”

M t ng i nói: “Tôi ch u l i gi i thích này. Nh ng, bao gi th i c t i?”

Tôi l i lên gân: “Kh ng Th ng ng i câu sông V , là ch th i. Hàn Tín lòn trôn gi a ch , cũng là ch th i. Còn chúng ta ? Có khi ph i ch h t đ i. Con cháu l i ti p t c ch n a. L ch s bi n thiên lúc nhanh lúc ch m. Nhanh thì năm tr c năm sau đã th y khác. Ch m thì đ i này qua đ i kia v n còn kh n kh .”

“Th i này cũng có nhi u ng i ph t c giàu to đ y ch ?”

“Vâng. Phát cá giàu to thái này là tá bán đá. Nháng cách dùng tá sai. Tá bán là bá ván kinh doanh, đá tá đó sinh ra lái nhuán. Máy ông ká nhà mình có kinh doanh gì đâu? Há ăn tán đút lát hái lá, và dùng quyán lác chỉám đoát tài sán thiên há thì không thá gái là tá bán, dù xanh hay đá.”

“Nhá thá phái gái là gì cho đúng nghĩa?”

“Gái nôm na là ăn cáp. Cáp giát lá tá đáu đáng xách, là cáp vát. Cáp có há tháng đáng lái chính sách, là quác tác. Ngái dân biát mình bá cáp, mà không cáng vào đâu đác. Thá mái kinh!”

Cuác ráu đêm đó, xoay quanh đá tài quác tác. Tôi háng chí nói năng tá do, mát sá đá cao cánh giác. Tàn cuác, tôi say bí tá.

Đền nhà ai náy ráng

Cái vá ba năm. Vá cháng không rõ lòng nhau. Tôi đán tuái cán có vá, vá cũng đán tuái cán có cháng. Thá là láy nhau. Cháng tình yêu quái gì.

Tôi là lính hành quân. Ba năm, nháng lán vá phép đám trên đáu ngón tay. Gáp nhau là quán láy nhau. Vái vá vài ngày, đá rái còn chia tay. Thì giá đâu mà đá ý nháng điáu vá ván?

Năm đáu, vá gái tôi báng anh, xáng em. Tôi gái vá báng em, xáng anh. Qua năm sau, vá gái tôi báng anh, xáng tôi. Tôi gái vá báng em, xáng tôi. Năm sau náa, vá gái tôi báng ông, xáng tôi. Tôi gái vá báng bà, xáng tôi. Theo thái gian, cách gái vá cháng cá thay đái đán nhá thá. Và giá nguyên hai táng xáng hô “ông bà” cho đán bây giá.

Ba năm. Mát hôm, tình cá vá khám phá ra tôi làm thá.

Vá nói: “Có tá báo đáng bài thá cáa tháng cha nào trùng tên vái ông.”

Và mở trang báo, ch vào bài Tình Cho Em. Lị th s t m t nh th ng. Đó là bài th tôi làm cho m t con nh ng i yêu, nh ng không ch u l y tôi làm ch ng.

Tôi nói: “Bài th này c a tôi làm cho bà, nói lên n i nh th ng trong nh ng ngày đi xa.”

M i đ u, v sung s ng ra m t. Nh ng sau đó, v phá ra c i.

“M o nh n. Tôi không tin!”

“Không tin h ?” Tôi không nhìn trang báo, đ c thu c lòng vanh vách bài th , “Bà tin tôi là tác gi ch a?”

V ng n ra m t lúc: “Ng i l mắ ng nh ông cũng làm đ c th . L th t!”

“Có gì l đ u đ u. Tài làm th c a tôi gi ng nh chỉ c mũi nh n gi u trong túi áo. Lâu ngày, nó ló ra cho bà th y.”

“Ch ng bao gi nghe ông nói ti ng yêu tôi. V y mà làm th thì n c m t ch a chan tình c m. Th là gi d i!”

V không hãnh di n v ng i ch ng bi t làm th , dù đã có lúc g n đ t đ c danh hi u thi sĩ.

Cu c th b d u. Đ i tôi cũng b m gi p đầu th ng kh n n. Mũi nh n th t vào trong túi áo. Th t t ngòi.

Ra h&#i; ngo&#i;, mu&#n h&#c hành cho đ&# nh&#c t&#m thân, nh&#ng cái đ&#u không ch&#u. Nh&#i nhét th&# gì vô, vài ngày sau nó đ&#y ra kh&#i trí nh&#. Th&# là đi làm cu li. C&#c tay chân, kh&#e đ&#u óc.

Vi&#c làm b&#p bệnh. Nay có, mai không. Th&#t nghi&#p &# nhà. Còng l&#ng vi&#t chuy&#n cà kê dê ng&#ng, vi&#t chuy&#n đ&#i mình.

V&# đi ch&#, đem v&# t&# báo qu&#ng cáo đ&#a ph&#&#ng, có đăng bài văn c&#a tôi.

V&# nói: “Ông b&# làm th&#, tôi đã m&#ng. Bây gi&#, l&#i th&#y hí hoáy c&# ngày. Không ng&# ông vi&#t văn. Làm th&#, ch&#p tay sau đít, đi qua đi l&#i. Còn đ&#. Vi&#t văn, bò càng ra mà vi&#t. Kh&# ôi là kh&#.”

Tôi nói: “Trong cái kh&#, có cái s&#&#ng.”

“Th&#t nghi&#p. Đói t&#i n&#i, không bi&#t lo. &# đó mà vi&#t chuy&#n bá láp. Ki&#p nào m&#i đ&#&#c thành danh?”

“T&# t&#, s&# có ti&#ng vang.”

“Ng&#&#i ta vi&#t chuy&#n ma qu&#. Rừng r&#n, h&#p đ&#n. Vi&#t v&# hoàn c&#nh xã h&#i gay c&#n, tâm lý tình c&#m éo le. Đ&#c mê luôn. Sách in ra, bán ch&#y ào ào. L&#i còn thu bằng đ&#c truy&#n, ti&#n vô nh&#n&#&#. Truy&#n c&#a ông, tôi v&#a đ&#c v&#a ngáp. C&# g&#ng l&#m, cũng ch&# theo dõi đ&#&#c vài trang thì ng&#. B&#a tr&#&#c, nghe ông nói đ&#n tho&#i v&#i ng&#&#i b&#n nào đó, r&#ng ông đang gom ti&#n in sách. Đ&#ng làm chuy&#n phá s&#n ghen. Sách ông bán cho ma!”

Tôi rên: “Bà &#i, tôi b&#t h&#nh đ&#n đau nhi&#u r&#i. Hãy đ&# tôi làm theo ý thích.”

V&# nói: “Ý thích trong trách nhi&#m gia đình. T&# do trong khuôn kh&# lu&#t pháp.”

Tôi gi&# hai tay lên tr&#i: “Than ôi! Trên m&#t đ&#t, ai ng&#&#i tri k&#?”

Do&#n văn này, dành tr&# l&#i câu h&#i c&#a m&#t b&#n đ&#c: “Theo kinh nghi&#m b&#n thân anh, đ&#i có tí văn ngh&# văn g&#ng làm cho gia đình đ&# l&#c đ&#c, hay h&#ng ph&#n h&#n?”